

А.М.Абдусаттаров,
ТДЮУ докторанти

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУКУМАТИ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ВАКОЛАТЛАРИНИНГ ЭКОЛОГИК-ҲУҚУҚИЙ ТАЛҚИНИ

Аннотация: Мақолада Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати конституциявий ваколатлари экологик-ҳуқуқий нуқтаи назардан тадқиқ этилган, унинг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги ҳуқуқ ижодкорлиги, ижроия ва тартибга солиш бўйича ваколатлари таҳлил қилиниб, миллий қонунчиликни такомиллаштириш тўғрисида тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Конституция, ҳукумат, экологик ваколатлар, ҳуқуқ ижодкорлиги, бошқарув, муҳофаза қилиш, тартибга солиш, ижро этиш

Аннотация: в статье исследованы конституционные полномочия Правительства Республики Узбекистан с эколого-правовой точки зрения, а также проведен анализ правотворческих, исполнительных и регулирующих полномочий в сфере охраны окружающей среды, а также разработаны рекомендации по совершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: Конституция, правительство, экологические полномочия, правотворчество, управление, охрана, регулирование, исполнение

Abstract: in this article researched constitutional powers of the Government of Republic Uzbekistan from the ecological-legal point of view, also analyzed lawmaking, executive and regulating powers in sphere of protection of the environment, and developed recommendations on improving national legislation.

Keywords: Constitution, Government, ecological authorities, lawmaking, govern, protection, regulation, execution.

Биринчи Президентимиз Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 23 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги “Асосий вазифамиз – жамиятимизни ислоҳ этиш ва демократлаштириш, мамлакатимизни модернизация қилиш жараёнларини янги босқичга кўтаришдан иборат” мавзусидаги маърузаларида таъкидлаганларидек, “Конституциямиз бугунги кунда юртимизда мустақил, суверен демократик давлат барпо этиш, кўп укладли бозор иқтисодиёти таркибида хусусий мулк устуворлигини мустаҳкамлаш ва унинг ҳимоясини кафолатлаш, шунингдек инсон манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликлари олий қадрият ҳисобланган фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг асосий ҳуқуқий ва қонунчилик пойдеворига айланди” [1].

Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ш.Мирзиёев ҳам Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган “Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови” мавзусидаги маърузаларида “Мустақил тараққиёт йилларида Конституциямиз юртимизда ҳуқуқий демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти, эркин бозор муносабатлари ва хусусий мулк устуворлигига асосланган иқтисодиётни қуриш, халқимиз учун тинч, обод ва фаровон ҳаёт

барпо этиш, Ўзбекистоннинг халқаро майдонда муносиб ўрин эгаллашида мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилмоқда” [2], деб таъкидлаб ўтдилар.

Конституциямизда миллий ғоямизнинг асосий мақсади ҳисобланган – инсон ҳуқуқларини таъминлаш, давлат суверенитетини мустаҳкамлаш, табиий ресурсларни асраб-авайлаш, келажак авлодлар олдидаги масъуллик, давлатчилик ривожининг тарихий тажрибасидан унумли фойдаланиш, демократия, ижтимоий адолат, халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган қоидаларининг устунлиги, демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш, фуқаролик жамиятини шакллантириш, миллий тотувликка эришиш, урф-одатларга ҳурмат, фикрлар хилма-хиллигини эътироф этиш, инсон шаъни, ҳаёти, эркинлиги, қадр-қиммати олий қадрият эканлиги, қонунийлик каби вазифалар ўзининг конституциявий асосини топган ва улар кафолатланган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида давлат ҳокимият органлари, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати нормал фаолият кўрсатиши учун зарур ва муҳим бўлган ваколатлар белгилаб берилган. Хусусан, Конституциянинг 98-моддаси барча соҳалар учун умумий бўлган Вазирлар Маҳкамаси фаолиятини қамраб олади, ундан келиб чиққан ҳолда, Вазирлар Маҳкамасининг экология соҳасидаги қуйидаги ваколатларини ажратиб кўрсатиш мумкин: 1) самарали экологик сиёсати юритилиши, атроф-муҳитни ривожлантириш бўйича дастурлар ишлаб чиқиши ва амалга оширилиши учун жавобгар бўлади; 2) фуқароларнинг экологик ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича чора-тадбирларни амалга оширади; 3) экология соҳасидаги давлат ва ҳўжалик бошқаруви органлари ишини мувофиқлаштиради ва йўналтиради, уларнинг фаолияти устидан қонунда белгиланган тартибда назоратни таъминлайди; 4) экология соҳасидаги Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Олий Мажлис қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари ижросини таъминлайди; 5) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига ҳар йили мамлакат ижтимоий-иқтисодий ҳаётининг энг муҳим масалалари, шу жумладан атроф-муҳит ҳолати масалалари юзасидан маърузалар тақдим этади [4, 3-б; 5, 38-б; 6, 70-б].

Юқоридагилардан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг экология соҳасидаги ваколатлари амалдаги қонун ҳужжатларида ҳам белгилаб берилган. Ушбу қонун ҳужжатларини таҳлил қилиш қонунчиликда икки хил ёндашув мавжудлигини кўрсатмоқда. **Биринчи ёндашувда**, қонун ҳужжатларида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига экологик ваколатлари алоҳида моддада тизимли равишда баён этилади. Масалан, Ўзбекистон Республикасининг Ер кодексида, “Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги, “Давлат ер кадастри тўғрисида”ги, “Ер ости бойликлари тўғрисида”ги, “Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида”ги, “Ўрмон тўғрисида”ги, “Экологик назорат тўғрисида”ги, янги таҳрирдаги “Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида”ги ва “Ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида”ги қонунларида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг экологик ваколатлари алоҳида моддада мустаҳкамланган.

Иккинчи ёндашувда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига экологик ваколатлари қонун

хужжатининг турли моддаларида тарқоқ ҳолда баён этилади. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг “Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида”ги, “Муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар тўғрисида”ги қонунларида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ваколатлари қонун ҳужжатининг турли моддаларида тарқоқ ҳолда баён этилган.

Умуман олганда, Вазирлар Маҳкамасининг конституциявий ваколатлари тармоқ экологик қонун ҳужжатларида янада аниқлаштирилган ҳолда ифодаланган. Хусусан, Вазирлар Маҳкамасининг самарали экологик сиёсати юритилиши, атроф муҳитни ривожлантириш бўйича дастурлар ишлаб чиқилиши ва амалга оширилиши учун жавобгар бўлиши тўғрисидаги Конституция 98-моддаси мазмунидан англашиладиган қоида 1992 йил 9 декабрдаги “Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонун 9-моддасида, 1993 йил 6 майдаги “Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида”ги Қонуннинг 6-моддасида, 1998 йил 30 апрелдаги Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси 4-моддасида, 1998 йил 28 августдаги “Давлат ер кадастри тўғрисида”ги Қонун 6-моддасида, 1999 йил 15 апрелдаги “Ўрмон тўғрисида”ги Қонуннинг 10-моддасида, 2002 йил 13 декабрдаги “Ер ости бойликлари тўғрисида”ги Қонуннинг (янги таҳрирда) 8-моддасида ва бошқаларда ўз аксини топган. Уларга кўра, Вазирлар Маҳкамаси табиатни муҳофаза қилишга доир ягона сиёсат юритади, ерлардан оқилона фойдаланиш ҳамда уларни муҳофаза қилиш соҳасидаги ягона давлат сиёсатини амалга оширади, ер ресурсларидан оқилона фойдаланишга қаратилган ягона давлат сиёсатини ишлаб чиқади, тупроқ унумдорлигини ошириш, ерлардан оқилона фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш юзасидан давлат дастурларини тасдиқлайди, ер қаърини муҳофаза этиш давлат дастурларини тасдиқлайди ҳамда уларнинг амалга оширилишини назорат қилади, сув ресурсларидан комплекс ва оқилона фойдаланиш, уларни бошқариш ва муҳофаза қилиш соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга оширади, ўрмонларни муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш бўйича ягона давлат сиёсатини амалга оширади ва ҳ.к.

Ёки бўлмаса, Конституция 98-моддаси мазмунидан англашиладиган Вазирлар Маҳкамасининг экология соҳасидаги давлат ва ҳўжалик бошқаруви органлари ишини мувофиқлаштириши ва йўналтириши, уларнинг фаолияти устидан қонунда белгиланган тартибда назоратни таъминлаши тўғрисидаги ваколати экологик қонун ҳужжатларида фақатгина ва ер ҳамда сув қонунчилигида ифодаланган. Хусусан, Вазирлар Маҳкамаси 1998 йил 30 апрелдаги Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси 4-моддасига кўра, ерлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилишда вазирликлар ҳамда идораларнинг фаолиятини мувофиқлаштириш, 1993 йил 6 майдаги “Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида”ги Қонуннинг 6-моддасига кўра эса, сувларнинг зарарли таъсирининг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этиш соҳасида вазирликлар, давлат кўмиталари, идоралар, бошқа юридик шахсларнинг фаолиятини мувофиқлаштиришни амалга оширади [3, 20-б.].

Қонун ҳужжатлари таҳлилидан келиб чиққан ҳолда Вазирлар Маҳкамасининг экология соҳасидаги қуйидаги умумий ваколатларини ажратиш мумкин: табиатни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ҳамда уларни муҳофаза

қилишга доир ягона давлат сиёсатини юритиш; табиий ресурслардан фойдаланиш соҳасидаги муносабатларини тартибга солишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш; табиий ресурслардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш юзасидан давлат дастурларини тасдиқлаш; табиий ресурсларни тасарруф этиш, табиий ресурсларни муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш бўйича алоҳида ҳаракатларни амалга ошириш тартибини белгилаш; давлат назоратини ташкил қилиш ва б.қ.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси экология соҳасидаги конституциявий ваколатларини амалга ошириб, ушбу соҳада бир қатор қонун ости норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб чиққан. Хусусан:

1) **экологик назорат, экспертиза, мониторинг, нормативларни ишлаб чиқиш ва амалга киритиш соҳасида** 2013 йил 7 октябрда “Фуқаролар йиғинининг экология ва табиатни муҳофаза қилиш, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш бўйича комиссияси тўғрисида”ги Намунавий низом, 2014 йил 5 августда “Давлат экологик назоратини амалга ошириш тартиби тўғрисида”ги, 2001 йил 31 декабрда “Ўзбекистон Республикасида давлат экологик экспертизаси тўғрисида”ги, 2002 йил 3 апрелда “Ўзбекистон Республикасида атроф табиий муҳитнинг давлат мониторинги тўғрисида”ги, 2014 йил 21 январда “Экологик нормативлар лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва келишиш тартиби тўғрисида”ги низомлар, шунингдек 2015 йил 8 октябрдаги 286-сонли “Экологик назорат соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш ҳақида”ги ҳамда 287-сонли “Жамоатчилик экологик назоратини амалга оширишга доир намунавий низомларни тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорлари билан тасдиқланган “Идоравий экологик назоратни амалга ошириш тартиби тўғрисида”ги, “Ишлаб чиқариш экологик назоратини амалга ошириш тартиби тўғрисида”ги, “Экологик хизмат тўғрисида”ги, “Жамоатчилик экологик назоратини амалга ошириш тартиби тўғрисида”ги, “Экологик назоратнинг жамоатчи инспектори тўғрисида”ги намунавий низомлар ҳамда “Экологик аудит тўғрисида”ги Низом;

2) **ўрмон соҳасида** 2000 йил 5 июнда “Ўрмонларнинг қўриқланиш тоифаларини аниқлаш тартиби тўғрисида”ги, 2005 йил 15 ноябрда “Давлат ўрмон кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги, 2008 йил 9 сентябрда “Ўрмон қўриқчилиги тўғрисида”ги, 2015 йил 30 сентябрдаги “Ўрмондан фойдаланганлик учун тўловлар миқдорини ва уларни ундиришни тартибга солиш тўғрисида”ги низомлар;

3) **ўсимлик ва ҳайвонот дунёси соҳасида** 2000 йил 5 сентябрда “Ўзбекистон Республикаси ўсимлик дунёси объектларининг давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги ва “Ўзбекистон Республикаси ҳайвонот дунёсининг давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 20 октябрда “Ҳайвонот дунёси объектларидан фойдаланиш ва ҳайвонот дунёси объектларидан фойдаланиш соҳасида рухсат бериш тартиб-таомилларидан ўтиш тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 20 октябрдаги “Ўсимлик дунёси объектларидан фойдаланиш ва ўсимлик дунёси объектларидан фойдаланиш соҳасида рухсат бериш тартиб-таомилларидан ўтиш тартиби тўғрисида”ги низомлар, 2015 йил 30 сентябрдаги 278-сонли “Ўсимлик дунёси объектларидан фойдаланишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарор;

4) **ер, шаҳарсозлик, қишлоқ хўжалиги соҳаларида** 1998 йил 31 декабрда “Давлат ер кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги, 2011 йил 25 майда “Ер участкалари эгалари, фойдаланувчилари, ижарачилари ва мулкдорларининг кўрган зарарларини, шунингдек қишлоқ хўжалиги ва ўрмон хўжалиги ишлаб чиқариши нобудгарчиликларининг ўрнини қоплаш тартиби тўғрисида”ги, “2014 йил 30 октябрда “Қишлоқ аҳоли пунктлари ерларидан фойдаланиш тартиби тўғрисида”ги 2013 йил 31 январда “Фермер хўжалиги ер майдонини мақбуллаштириш ва уни тугатиш тартиби тўғрисида”ги, 2013 йил 25 февралда “Шаҳарсозлик фаолиятини амалга ошириш учун аҳоли пунктларида ер участкалари бериш, қурилиш объектларини лойиҳалаштириш ва рўйхатдан ўтказиш, шунингдек объектларни фойдаланишга қабул қилиш тартиби тўғрисида”ги ва “Қишлоқ хўжалигига оид бўлмаган эҳтиёжлар, шунингдек икки ва ундан ортиқ туманлар (шаҳарлар) ёки вилоятлар ҳудудида жойлаштириладиган объектлар қурилиши учун аҳоли пунктлари ташқарисидан ер участкалари бериш тартиби тўғрисида”ги низомлар, 2014 йил 24 февралда “2013–2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш бўйича давлат дастурининг сўзсиз бажарилишини таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар”, 2015 йил 7 октябрдаги 285-сонли “Тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун танлов асосида ер участкалари бериш тартибларини ва қурилиш учун рухсатномалар олиш тартибини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлар;

5) **муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар соҳасида** 1998 йил 10 мартда “Ўзбекистон Республикасининг муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлари давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 17 июнда “Дўрмон” миллий боғи тўғрисида”ги, 2011 йил 26 августда “Қўйи Амударё давлат биосфера резервати тўғрисида”ги, 2001 йил 22 июнда “Чотқол давлат биосфера қўриқхонаси тўғрисида”ги, “Угом-Чотқол Давлат миллий табиат боғи тўғрисида”ги Низом, 2014 йил 2 июнда “Муҳофаза этиладиган табиий ҳудуднинг паспортини юритиш тартиби тўғрисида”ги низомлар;

6) **сув соҳасида** 1998 йил 7 январда “Ўзбекистон Республикасининг Давлат сув кадастрини ишлаб чиқиш ва юритиш тартиби тўғрисида”, 1992 йил 7 апрелда “Ўзбекистон Республикасидаги сув омборлари ва бошқа сув ҳавзалари, дарёлар, магистрал каналлар ва коллекторларнинг, шунингдек ичимлик суви ва маиший сув таъминотининг, даволаш ва маданий-соғломлаштиришда ишлатиладиган сув манбаларининг сувни муҳофаза қилиш зоналари ҳақида”ги, 2013 йил 19 мартда “Ўзбекистон Республикасида сувдан фойдаланиш ва сув истеъмоли тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 4 августдаги “Сувга қудуқларни бурғулаш учун рухсатнома бериш тартиби тўғрисида”ги, 2013 йил 14 июндаги “Сувдан махсус фойдаланиш ёки сувни махсус истеъмоли қилиш учун рухсатнома бериш тартиби тўғрисида”ги низомлар, 2014 йил 25 февралдаги “Республика аҳолисини сифатли ичимлик суви билан таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори;

7) **ер қаъри соҳасида** 1997 йил 13 январда “Фойдали қазилмалар қазиб олиш билан боғлиқ бўлмаган мақсадлар учун кон ажратмалари бериш

тартиби тўғрисида”ги, 1997 йил 26 майда “Ўзбекистон Республикаси конлари, фойдали қазилмалари нишонлари ва техноген ҳосилаларининг давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги, 2011 йил 28 июлда “Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш, ундан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан давлат назорати тўғрисида”ги, 2011 йил 8 июнда “Ўзбекистон Республикаси Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитаси тўғрисида”ги, 2014 йил 12 майда “Ўзбекистон Республикасининг ер қаъри мониторингини олиб бориш тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 29 июлда “Ўзбекистон Республикаси фойдали қазилмалари захираларининг давлат балансини юритиш тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 13 августдаги “Фойдали қазилмалар захираларини қайта ҳисоблаш учун эксплуатацион кондицияларни қўллаш тартиби тўғрисида”ги низомлар;

8) **чиқиндилар соҳасида** 2003 йил 1 майда “Ўзбекистон Республикаси ҳудудида атроф табиий муҳит ифлослантирилганлиги ва чиқиндилар жойлаштирилганлиги учун компенсация тўловларини қўллаш тартиби тўғрисида”ги, 2014 йил 27 октябрда “Чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш соҳасида давлат ҳисоби ва назоратини олиб бориш тартиби тўғрисида”ги низомлар;

9) **энергетика соҳасида** 2015 йил 13 августдаги 238-сонли “Энергия самарадорлиги ва энергиянинг тикланадиган манбаларини ривожлантириш масалалари бўйича республика комиссияси тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарор;

10) **давлат дастурлари, комплекс чора-тадбирлар соҳасида** конституциявий ваколатлар доирасида Вазирлар Маҳкамаси томонидан 1999–2005, 2008–2012, 2013–2017 йилларда Ўзбекистон Республикасида атроф-муҳит муҳофазаси бўйича ҳаракатлар дастурлари, шунингдек 2003–2005, 2006–2010, 2011–2015 йилларда Ўзбекистон Республикасида атроф табиий муҳит давлат мониторингини дастурлари қабул қилинган. Хусусан, 2011 йил 31 октябрда “2011–2015 йилларда Ўзбекистон Республикасида атроф табиий муҳит давлат мониторинги дастури”, 2013 йил 27 майда “2013–2017 йилларда Ўзбекистон Республикасида атроф-муҳит муҳофазаси бўйича ҳаракатлар дастури”, 2015 йил 29 августдаги 255-сонли “Орол фожеаси оқibatларини юмшатиш, 2015–2018 йилларда Оролбўйи минтақаларини тиклаш, ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида”ги ва б.қ. қабул қилинган (тасдиқланган).

Ушбу ваколатларни амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси комплекслари ҳам муҳим роль ўйнайди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси етита комплексдан иборат бўлиб, унда ушбу масалалар билан бевосита Соғлиқни сақлаш, экология ва инсон ҳаёти сифати масалалари комплекси шуғулланади. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ахборот-таҳлил департаментлари тизимида ҳам Соғлиқни сақлаш, экология ва инсон ҳаёти сифати масалалари ахборот-таҳлил департаменти муҳим ўрин тутаяди. Шу билан бирга, ушбу ахборот-таҳлил департаменти вазифаларини таҳлил қилиш шуни кўрсатмоқдаки, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумат порталида унинг асосий икки вазифаси кўрсатилган бўлиб, улар соғлиқни сақлаш ва аҳолининг ночор қатламларини ижтимоий муҳофаза қилиш соҳаларига тааллуқли.

Фикримизча, ушбу ахборот-таҳлил департаменти фаолиятини унинг номига мувофиқ ҳолда, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги ваколатлар билан ҳам тўлдириш мақсадга мувофиқ.

Мухтасар қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида Вазирлар Маҳкамасининг энг асосий ва муҳим ваколатлари белгиланган бўлиб, экология соҳасидаги тармоқ қонун ҳужжатларида ушбу ваколатлар янада тўлдирилган ва кенгайтирилган бўлиб, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида белгиланган Вазирлар Маҳкамасининг фуқароларнинг экологик ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш, экология соҳасидаги Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Олий Мажлис қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари ижросини таъминлаш бўйича ваколатларини тармоқ экологик қонун ҳужжатларига ҳам киритиш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Асосий вазирамиз – жамиятимизни ислоҳ этиш ва демократлаштириш, мамлакатимизни модернизация қилиш жараёнларини янги босқичга кўтаришдан иборат: Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 23 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза // www.uza.uz.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови: Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза // www.uza.uz.
3. Сафаров Дж.И., Нуридуллаев А.А. Вазирлар Маҳкамасининг экология соҳасидаги ваколатларининг ҳуқуқий асослари // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академиясининг Ахборотномаси. – Тошкент, 2015. – №4. – Б.20–24.
4. Усмонов М.Б. Табиатни муҳофаза қилишнинг конституциявий асослари / М.Х.Рустамбоев таҳрири остида. – Тошкент: ТДЮИ, 2002. – Б. 3–4.
5. Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига шарҳ / Масъул муҳаррир: проф. А.А.Азизхўжаев. – Тошкент: Ўзбекистон, 2008. – Б. 69–71.
6. Файзиев Ш.Х. Атроф табиий муҳит муҳофазаси дастаклари. Республикада экологик хавфсизликни таъминлашнинг конституциявий муаммолари // Ҳаёт ва қонун. – Тошкент, 1998. – №4. – Б. 38-40.

Д.Д.Артиков
ТДЮУ ўқитувчиси

ЮРИДИК ШАХСЛАР МАЪМУРИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Аннотация: мақолада юридик шахслар маъмурий жавобгарлигининг ҳуқуқий табиати, уларни жавобгарликка тортишнинг ўзига хос хусусиятлари ёритилган ҳамда қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклифлар ишлаб чиқилган.

Таянч сўзлар: маъмурий жавобгарлик, маъмурий жазо, юридик шахс, ҳуқуқий таъсир чоралари.

Аннотация: в статье раскрывается правовая природа административной ответственности юридических лиц, особенности привлечения их к ответственности, а также разработаны предложения по совершенствованию законодательства.

Ключевые слова: административная ответственность, административное взыскание, юридическое лицо, меры правового воздействия.

Abstract: The article describes the legal nature of the administrative liability of legal persons especially bring them to justice and proposals to improve the legislation.

Key words: administrative liability, administrative penalty, legal entity, measures legal exposure.

Жавобгарлик кўп қиррали ва мураккаб ижтимоий ҳодиса ҳисобланади. Унинг ёрдамида бурч (мажбурият) англашилади, юриш-туриш ва унинг оқибатлари баҳоланади, норма талабларидан ташқари чиққанларга эса давлат ва жамоат номидан жавобгарликка тортиш белгиланади, етказилган зарар қопланади.

Юридик адабиётларда жавобгарлик тушунчаси турлича ифодаланган бўлиб, баъзан ўз қилимиши ва ҳаракати, шунингдек унинг оқибати учун объектив жавоб бериш, баъзан эса қонунда ўрнатилган талабни бузганлик учун субъектга нисбатан маълум даражада қўлланилган салбий оқибат деб таъриф берилади. Баъзилар юридик жавобгарлиكنинг турлари тўғрисида юридик, моддий ҳамда сиёсий турлари ҳақида сўз юритса, аксарият олимлар уни фуқаролик, маъмурий ва интизомий турларини ажратиб кўрсатадилар. Амалдаги қонунчиликка кўра, юридик шахсларнинг жавобгарлиги деганда асосан фуқаровий жавобгарлик назарда тутилади. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 48-моддасига кўра, юридик шахс ўз мажбуриятлари бўйича ўзига қарашли бутун мол-мулк билан жавоб беради. Юридик шахс муассиси (иштирокчиси) ёки унинг мол-мулкнинг эгаси юридик шахснинг мажбуриятлари бўйича жавоб бермайди, юридик шахс эса муассис (иштирокчи) ёки мулкдорнинг мажбуриятлари бўйича жавоб бермайди.

Юридик жавобгарлик орасида оммавий ҳуқуқий жавобгарлиكنинг бир кўриниши сифатида маъмурий жавобгарлик алоҳида ўрин тутди. Маъмурий жавобгарлик масаласи кўпгина ҳуқуқшунос олимлар томонидан тадқиқ қилинган бўлиб, уларнинг кўпчилиги ушбу масалага деярли бир хил ёндашганлар. Улар томонидан маъмурий жавобгарлик тушунчасига қуйидагича таъриф берилган: “маъмурий жавобгарлик – бу маъмурий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинган, маъмурий ҳуқуқбузарликни содир этган шахсга нисбатан ваколатли давлат органлари ва мансбдор шахслар